

Stanowisko Kościoła rzymskokatolickiego. Fragmenty Instrukcji *Dignitas personae*

1. Każdej istocie ludzkiej, od poczęcia aż po naturalną śmierć, należy się godność osoby. Ta podstawowa zasada, wyrażająca *wielkie »tak« dla ludzkiego życia*, powinna znaleźć się w centrum refleksji etycznej nad badaniami naukowymi w dziedzinie biomedycyny, które w dzisiejszym świecie nabierają coraz większego znaczenia. Urząd Nauczycielski Kościoła już wielokrotnie się wypowiadał, aby wyjaśnić i znaleźć rozwiązania dla związanych z tym problemów moralnych. Szczególne znaczenie w tym zakresie ma Instrukcja *Donum vitae*¹. Po dwudziestu latach od jej ogłoszenia okazało się jednak stosowne dokonanie aktualizacji tego dokumentu.

Wskazania owej Instrukcji zachowują nienaruszoną wartość zarówno w odniesieniu do przedstawionych w niej zasad, jak i wyrażonych ocenach moralnych. Jednak nowe technologie biomedyczne, stosowane w tej delikatnej sferze ludzkiego życia i rodziny, rodzą dalsze wątpliwości, zwłaszcza w dziedzinie badań na ludzkich embrionach oraz wykorzystywania komórek macierzystych do celów terapeutycznych, jak również w innych dziedzinach medycyny eksperymentalnej. Pojawiają się w związku z tym coraz to nowe pytania wymagające odpowiedzi. Szybkość postępów w nauce oraz informowanie o nich opinii publicznej rozbudza ją oczekiwania oraz rodzą wątpliwości w coraz szerszych kręgach społeczeństwa. Często zabiega się u władz ustawodawczych, aby podejmowały decyzje, zasięgając niekiedy opinii społecznej, w celu prawnego uregulowania tych kwestii. [...]

4. W ostatnich dziesięcioleciach nauki medyczne znacznie wzbogaciły swą wiedzę o życiu ludzkim w początkowych fazach jego istnienia. Poznały lepiej biologiczną strukturę człowieka i proces jego powstawania. Ten rozwój jest niewątpliwie faktem pozytywnym i zasługuje na poparcie, kiedy służy przezwyciężeniu

¹ KONGREGACJA NAUKI WIARY, Instr. *Donum vitae* o szacunku dla rodzącego się życia ludzkiego i o godności jego przekazywania (22 lutego 1987): *AAS* 80 (1988), 70-102; *L'Osservatore Romano*, wyd. polskie, n. 3/1987, s. 19 nn.

bądź wyeliminowaniu patologii i przyczynia się do przywrócenia normalnego przebiegu procesów rozrodczych. Jest natomiast negatywny – a zatem nie można się na niego godzić – kiedy zakłada niszczenie istot ludzkich bądź posługuje się środkami, które naruszają godność osoby lub są stosowane w celach sprzecznych z integralnym dobrem człowieka.

Ciała istoty ludzkiej, od pierwszych stadiów jej istnienia, nie można traktować tylko jako zespołu komórek. Ciało w stadium embrionalnym rozwija się stopniowo, zgodnie z wyraźnie określonym »zaprogramowaniem« i własnym celem, który ujawnia się z chwilą narodzin każdego dziecka.

W tym miejscu warto przypomnieć *podstawowe kryterium etyczne*, które zostało wyrażone w Instrukcji *Donum vitae*, pozwalające ocenić wszystkie kwestie moralne, jakie pojawiają się w związku z zabiegami na embrionie ludzkim: »Owoc przekazywania życia ludzkiego od pierwszej chwili swojego istnienia, a więc od utworzenia się zygoty, wymaga bezwarunkowego szacunku, który moralnie należy się każdej istocie ludzkiej, w jej integralności cielesnej i duchowej. Istota ludzka powinna być szanowana i traktowana jako osoba od chwili swojego poczęcia i dlatego od tej samej chwili należy uznać jej prawa osoby, a wśród nich nade wszystko nienaruszalne prawo każdej niewinnej istoty ludzkiej do życia«².

5. To stwierdzenie, które ma charakter etyczny i które sam rozum może uznać za prawdziwe i zgodne z naturalnym prawem moralnym, powinno leżeć u podstaw każdej regulacji prawnej³. Zakłada ono bowiem *prawdę o charakterze ontologicznym*, na mocy której wspomniana Instrukcja, opierając się na solidnej wiedzy naukowej, wskazała na ciągłość rozwoju istoty ludzkiej.

Instrukcja *Donum vitae* nie stwierdziła wprawdzie, że embrion jest osobą, aby nie formułować wyraźnego stwierdzenia natury filozoficznej, zwróciła jednak uwagę na fakt, że istnieje ścisłe powiązanie między wymiarem ontologicznym a specyficzną wartością każdej istoty ludzkiej. Choć istnienia duchowej duszy nie da się stwierdzić na podstawie obserwacji żadnych danych doświadczalnych, to jednak same wyniki badań naukowych dotyczących ludzkiego embrionu dostarczają »cennej wskazówki dla rozumowego rozpoznania obecności osobowej, od pierwszej chwili pojawienia

² KONGREGACJA NAUKI WIARY, Instr. *Donum vitae*, I, 1: AAS 80 (1988), 79.

³ Jak przypomniał Benedykt XVI, prawa człowieka, w szczególności prawo każdej istoty ludzkiej do życia, »mają swój fundament w pawie naturalnym, zapisanym w sercu człowieka i obecnym w różnych kulturach i cywilizacjach. Oderwanie praw człowieka od tego kontekstu oznaczałoby zawężenie ich zasięgu i ustępstwo wobec koncepcji relatywistycznej, według której znaczenie i interpretacja praw mogłyby ulegać zmianom, a ich uniwersalność można by negocjować w imię różnych koncepcji kulturowych, politycznych, społecznych czy nawet religijnych. Wielka różnorodność punktów widzenia nie może być wystarczającym powodem, by zapominać, że uniwersalne są nie tylko prawa, lecz także osoba ludzka, która jest podmiotem tych praw« (Przemówienie do Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych, 18 kwietnia 2008: AAS 100 [2008], 334, „L'Osservatore Romano”, wyd. polskie, n. 5/2008, s. 57).

się życia ludzkiego: czy jednostka ludzka nie byłaby ludzką osobą?⁴ Rzeczywistość istoty ludzkiej przez całe jej życie, przed narodzeniem i po narodzeniu, nie pozwala mówić ani o zmianie natury, ani o stopniowym wzroście wartości moralnej, posiada ona bowiem *pełną kwalifikację antropologiczną i etyczną*. A zatem embrion ludzki od samego początku ma godność właściwą dla osoby.

6. Poszanowanie tej godności należy się każdej istocie ludzkiej, gdyż są w niej zapisane w sposób niezatarty właściwa jej godność i wartość. Z drugiej strony, *początek życia człowieka ma swój prawdziwy kontekst w małżeństwie i w rodzinie*, w której zostaje ono poczęte poprzez akt wyrażający wzajemną miłość mężczyzny i kobiety. Prokreacja prawdziwie odpowiedzialna wobec mającego się narodzić dziecka winna »być owocem małżeństwa«⁵.

Małżeństwo, występujące we wszystkich epokach i wszystkich kulturach, »Bóg-Stwórca ustanowił (...) mądrze i opatrnościowo w tym celu, aby urzeczywistnić w ludziach swój plan miłości. Dlatego małżonkowie poprzez wzajemne oddanie się sobie, im tylko właściwe i wyłączne, dążą do takiej wspólnoty osób, aby doskonalić się w niej wzajemnie, współpracować równocześnie z Bogiem w wydawaniu na świat i wychowywaniu nowych ludzi«⁶. Przez płodność miłości małżeńskiej mężczyzna i kobieta »ukazują wyraźnie, że u początków ich oblubieńczego życia istnieje szczerze „tak”, powiedziane sobie wzajemnie i rzeczywiście przeżywane we wzajemnej relacji, pozostając zawsze otwarte na życie (...). Prawo naturalne, leżące u podstaw uznania prawdziwej równości osób i narodów, winno być przyjęte jako źródło, z którego może czerpać również relacja między małżonkami, odpowiedzialnymi za prokreację nowych dzieci. Przekazywanie życia wpisane jest w naturę, a jej prawa są niczym niepisana norma, którą wszyscy powinni się kierować«⁷.

Następne paragrafy zawierają m.in. instrukcje dotyczące poszczególnych procedur związanych ze wspomaganym rozrodem (*assisted reproduction techniques*). Paragraf 14: »zapłodnienie *in vitro* związane jest dosyć często z zamierzonym niszczeniem embrionów”. Paragraf 15: »Embriony uzyskane *in vitro*, u których występują wady, są od razu odrzucane”, i dalej: »Uderza fakt, że ani powszechna deontologia zawodowa, ani władze sanitarne nie zgodziłyby się w żadnej innej dziedzinie medycyny na zastosowanie metody dającej tak wysoki globalny procent negatywnych i zgubnych rezultatów”. Paragraf 16: »Kościół uważa za etycznie

⁴ KONGREGACJA NAUKI WIARY, Instr. *Donum vitae*, I, 1: AAS 80 (1988), 78–79.

⁵ Tamże, II, A, 1: *I.c.*, 87.

⁶ PAWEŁ VI, Enc. *Humanae vitae* (25 lipca 1968), n. 8: AAS 60 (1968), 485–486.

⁷ BENEDYKT XVI, Przemówienie do uczestników Międzynarodowego Kongresu zorganizowanego przez Papieski Uniwersytet Laterański z okazji 40. rocznicy ogłoszenia Encykliki *Humanae vitae* (10 maja 2008): »L'Osservatore Romano”, wyd. polskie, n. 6/2008, s. 40; por. JAN XXIII, Enc. *Mater et magistra* (15 maja 1961), III: AAS 53 (1961), 447.

nie do przyjęcia oddzielenie prokreacji od całkowicie osobistego kontekstu aktu małżeńskiego”. Paragraf 17: „Docytoplazmatyczne wstrzyknięcie spermy jest ze swej istoty techniką niegodziwą”. Paragraf 18: „Kriokonserwacja [embrionów] jest nie do pogodzenia z szacunkiem należnym embrionom ludzkim”. Paragraf 19: „Tysiące porzuconych embrionów stwarzają sytuację niesprawiedliwości nie do naprawienia”. Paragraf 20: „Kriokonserwację oocytów w celu sztucznego przekazania życia należy uznać za moralnie nie do przyjęcia”. Paragraf 21: „Z punktu widzenia etycznego redukcja embrionów jest zamierzoną aborcją selektywną”. Paragraf 22: „Diagnoza preimplantacyjna – zawsze wiążąca się ze sztucznym zapłodnieniem, już samym w sobie w istocie niegodziwym – ma na celu faktycznie jakościową selekcję embrionów wraz z ich niszczeniem, która jawi się jako wczesne działanie aborcyjne”. Paragraf 23 na temat „przechwytywania” i „zapobiegania ciąży”: „Trzeba zaznaczyć, że u osoby, która chce uniemożliwić implantację embrionu ewentualnie poczętego [np. używając tzw. spirali] i w tym celu prosi o tego rodzaju środki farmakologiczne, bądź je przepisuje, w ogólnym nastawieniu występuje zamiar aborcji”. Paragraf 24 i 25 wprowadzają zagadnienie medycyny regeneracyjnej opartej na wykorzystaniu komórek macierzystych. Paragraf 26: „Zabiegi na komórkach somatycznych w celach ściśle terapeutycznych są z zasady moralnie godziwe”. Jednak „zważywszy, że ryzyko związane z każdą manipulacją genetyczną jest wysokie i jak dotąd trudne do kontrolowania, przy obecnym stanie badań działania powodujące przejście na potomstwo potencjalnych szkód nie jest moralnie dopuszczalne”. Paragraf 27: Tzw. „eugenika pozytywna” jest niedopuszczalna, ponieważ „w próbie stworzenia nowego rodzaju człowieka można dostrzec zarys ideologii, w której człowiek rości sobie prawo do zastąpienia Stwórcy”. Paragraf 28: „Klonowanie człowieka jest ze swej natury niedopuszczalne”. Paragraf 29: Klonowanie „reprodukcyjne” jest niedopuszczalne ponieważ zaburza „szczególną relację między Bogiem a człowiekiem od początków jego istnienia”. Paragraf 30: Klonowanie „terapeutyczne” jest „jeszcze groźniejsze z punktu widzenia etycznego”, ponieważ wiąże się z tworzeniem embrionów „z zamiarem ich niszczenia”. Paragraf 31 i 32 potępiają wykorzystanie komórek macierzystych w celach terapeutycznych. Paragraf 33 odrzuca hybrydyzację. Paragraf 34 przypomina, że wykorzystanie ludzkiego „materiału biologicznego” z nielegalnego źródła jest niedopuszczalne. Paragraf 35 przypomina nakaz szacunku dla ludzkich zwłok.

37. O ile początkowo wyznacznikiem postępu człowieka i społeczeństwa był rozwój przemysłu i produkcja dóbr konsumpcyjnych, o tyle dziś stanowi o nim rozwój informatyki, badań na polu genetyki, medycyny i biotechnologii, stosowanych również w odniesieniu do człowieka, dziedzin o wielkim znaczeniu dla przyszłości ludzkości, w których jednakże dochodzi do oczywistych i niemożliwych do zaakceptowania nadużyć. »Podobnie jak przed stu laty, wobec zagrożenia

podstawowych praw robotników, Kościół z ogromną odwagą wystąpił w ich obronie, głosząc święte prawa pracownika jako osoby, tak też dziś, gdy zagrożone są podstawowe prawa innej kategorii osób, Kościół poczuwa się do obowiązku używania z tą samą odwagą swego głosu tym, którzy głosu nie mają. Głos Kościoła jest zawsze ewangelicznym krzykiem w obronie ubogich tego świata, tych, którzy są zagrożeni, otoczeni pogardą, i których prawa ludzkie są gwałcone»⁸.

Zważywszy na nauczycielski i pasterski charakter misji Kościoła, Kongregacja Nauki Wiary poczuła się w obowiązku potwierdzić godność oraz podstawowe i niezbywalne prawa każdej istoty ludzkiej, również w początkowych stadiach jej istnienia, i ukazać konieczność jej ochrony i poszanowania, jakich uznanie owej godności wymaga od wszystkich.

Wypełnienie tego obowiązku domaga się odwagi przeciwstawiania się wszystkim praktykom prowadzącym do poważnej i niesprawiedliwej dyskryminacji nie narodzonych jeszcze istot ludzkich, które są obdarzone godnością osób, bo one również są stworzone na obraz Boga. *Za każdym »nie« wypowiedzianym w wyniku wysiłku rozróżnienia dobra i zła, kryje się wielkie »tak« uznania godności i niezbywalnej wartości każdej poszczegółnej i niepowtarzalnej istoty ludzkiej powołanej do istnienia.*

Wierni ze wszystkich sił będą się starali szerzyć nową kulturę życia, przyjmując treść tej Instrukcji z religijnym przyzwoleniem swego ducha, wiedzą bowiem, że Bóg zawsze obdarza łaską potrzebną do zachowywania Jego przykazań i że w każdej istocie ludzkiej, a zwłaszcza w najmniejszych, spotykamy samego Chrystusa (por. Mt 25,40). Także wszyscy ludzie dobrej woli, a zwłaszcza lekarze i badacze, otwarci na wymianę myśli i pragnący poznać prawdę, będą usiłowali zrozumieć i uznać te zasady i osądy, mające na celu ochronę bezbronnej istoty ludzkiej w jej początkowych fazach życia i szerzenie cywilizacji bardziej ludzkiej.

Ojciec Święty Benedykt XVI podczas Audienencji udzielonej 20 czerwca 2008 r. niżej podpisanemu Kardynałowi Prefektowi zaaprobował niniejszą Instrukcję, przyjętą na Sesji Zwyczajnej Kongregacji i nakazał jej opublikowanie.

Rzym, w siedzibie Kongregacji Nauki Wiary, 8 września 2008 r., w święto Narodzenia Najświętszej Maryi Panny.

WILLIAM Kard. LEVADA
Prefekt

LUIS F. LADARIA. S.I.
Arcybiskup tytularny Thibicy
Sekretarz

⁸ JAN PAWEŁ II, List do wszystkich biskupów o „Ewangelii życia” (19 maja 1991): AAS 84 (1992), 319; „L'Osservatore Romano”, wyd. polskie, n. 7/1991, s. 20.